ՊԱՏՄՈՒԿՆԵՐ ՀԱԻԱՏՔԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՍ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՇՏՈՒԹԵՆԷ
ԴԷՊԻ
ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՆՔ...ԱՆՈՐ ԱՍՏՂԸ ՏԵՍԱՆՔ

ՀՈԳԵԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

ՇԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՋՂՋՈՒՄ
ԵՒ
ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՇՏՈՒԹԵՆԷ ԴԷՊԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երկու բառեր որոնմ դարերու թաւալումի ոգեկան հաղորդութեամբ բարեշրջած են մարդը և տուած անոր արգաւանդ և թելադրանմ խորհուրդներու ըմբռնողական պայծառութիւնը։

«Պաշտել» բառը՝ իր սկզբնական շրջանին գործածուած է որպէս հեթանոսական և կռապաշտական բառ, նոյնիսկ եւս գործածուած է Քրիստոնէական վեհ հաւատքի փորձառութեան մէջ ալ։ Ուստի՝ ոչ-Քրիստոնէական բառեր, ծէսեր և արարողութիւններ իսկ, խորհրդապաշտօրէն կ՛առաջնորդեն մարդկային որոնող հոգին դէպի սուրբը, գերբնականը և Աստուած։ Աշխարհի կրօնքները իրենց տաճարներով կենդանի վկայախօսներ են, թէ մարդ միայն հացով չ՛ապրիր, այլ կը փնտռէ ոգեկանը և աննիւթականը, Իսկութիւնը որուն մէկ փոքրիկ մասնիկն է ինք։

Քրիստոսի Եկեղեցին, նոյնպէս, հովուած և առաջնորդած հաւատացեալները պաշտելու անմերձենալի և անյայտ կարծեցեալ Արարիչը և հաղորդուիլ Անոր հետ։ Որովհետեւ, մարդկային ճգտումը, նման ճգողական զօրութեան, կը տենչայ հպումն ունենալ իր Ակնաղբիւրին։

«Պաշտել» կը նշանակէ հեթանոս ըմբռնումով՝ «ծառայել, կամ «կարիքները հոգալ» ըլլայ նախաբարիստոնէական իմաստով և ապա եկեղեցական իմաստաւորումով։ Նախաքրիստոնէական դարաշրջանին, աստուածապաշտութեան ըմբռնումը կ՛իրագործուէր՝ աստուածներուն ծառայելով։ Ոչխարներու, եզներու մատաղներով հացի և գինիի նուիրումով զանոնք կերակրելով։

Աստուածային պաշտամունքներն էին յարգանք, երկիւղածութիւն և երկրպագութիւն ընել կուռքերուն։ Հայոց գլխաւոր սրբավայրը կը գտնուէր Աշտիշատի մէջ (Մուշ)։ Այդ տաճարին հսկայ դահլիճին մէջ կը գտնուէր Հայաստանը հովանաւորող աստուածուհի Անահիտի ոսկի արձանը։ Այդ տաճարները շրջապատուած էին հսկայ պարտէզներով, ուր կը ծեմէին նուիրական կենդանիներ՝ ոսկի վզնոցներով եղջերուներ։

Այս կաւաշէն զանգուածը (մարդ էակ) երբ ինքնագիտակից դարձաւ իր իմացական և հոգեմտաւոր պարգեւներուն, ջանաց իր Արարիչը հաճեցնել։ Մարդ, զԱստուած պաշտելու և զայն հաճեցնելու ճեւին և եղանակին մէջ սխալած էր, սակայն ո՛չ իր դիրքաւորումին և հաւատալիութեան մէջ։

Երկնառաք Պատգամաբեր Յիսուս, անմերձենալի Աստուածը դարձուց հոգիով և ճշմարտութեամբ պաշտելի Հայր Երկնաւորի։ Ան կամրջեց մարդ արարածը ոգեկան մտերիմ յարաբերութեան ծիրի մը ներքեւ։ Մարդ փոխանակ իր Աստուածը զոհերով և մատաղներով պաշտելու, սորվեցաւ պաշտել Զայն «Հոգիով և Ճշմարտութեամբ»։

«Պաշտել» փոխանակ ըլլալու «ծառայութիւն» և «կարիքները հոգալ աստուածներու», դարձաւ սիրոյ և միաբանութեան հաւատարիմ արտայայտութիւն և նուիրում՝ առաքելութիւն։ Սբ. Գր. Նարեկացիի խնկարկած աղօթքներովը «պաշտել» բառը ստացաւ իմաստը անձնազոհութեան, անձնուրացութեան և աստուածային հաղորդութեան, ուր մարդկային հոգին զմայլումի և հոգեկան արփեցութեան ներքեւ ինքզինք նոյնացած

կը զգայ այն սիրոյ Գոյացութեան ծոցը որ զինքն ալ գոյացութեան կանչեց: Այս ապրումը ոչ թէ երազանք մըն է կամ պատրանք մը, այլ՝ իրականութիւն մը, իսկութիւն մը և եղելութիւն մը: Հայ Եկեղեցին միայն «պաշտամունք»ի կրօնք մը չէ՛, այլ՝առաւել «Առաքելական է»:

Ի՞նչ կը նշանակէ "Առաքելական" բառը.

1. Զինք ղրկողին կամքը կատարել և Անոր միտքը յայտնել:
2. Ստեղծուած մարդը, խաղաղութեան և փրկութեան առաջնորդել:

Սփիւռքահայութիւնը հաւատարիմ է իր հայրենիքին, ոչ միայն իր մայրենի լեզուով, այլ՝ իր հայածին Քրիստոսի հաւատքով, Անոր աւանդութիւններով և սուրբ նահատակներով և դիւցազուններով: Նոյնպէս Առաքելական Եկեղեցին ուխտ և առաքելութիւն մը ունի որուն սիրոյն անցեալի հաւատաւոր հայրենասէրներ զոհած են իրենք զիրենք:

Այդ անձնուրաց զոհողութեան կէտ նպատակը եղած է ոչ միայն աստուածապաշտութիւն, այլ՝ նաեւ աստուածանմանութիւն: Կերտե՛լ Հայ անհատին և հաւաքականութեան մէջ այն նուիրական յատկութիւնները որ զինք աստուածանման պիտի դարձնեն:

Ինչպէ՞ս «սիրեցէք ձեր թշնամիներ» պատուէրը Յիսուսի, ի յայտ եկաւ Պապ Թագաւորին և Մուշեղ Մամիկոնեանի Քրիստոսադաւան նուիրումին մէջ: Այս երկու ասպետական նկարագրի և հաւատքի տէր անձերը, երբ յաղթականօրէն վտարեցին Սասանեան թագաւորը իրենց հայրենիքէն, Պարսից Շապուհ թագաւորին կանանոցը՝ գերի ինկած էր Հայկական բանակին: Հայոց Թագաւոր Պապ և Սպարապետ Մամիկոնեան փոխանակ վրէժ լուծելու Շապուհ թագաւորէն որ բռնաբարած և ապա սպաննած էր Հայոց Փառանձեմ Թագուհին, պաշտպան կանգնեցան հէք ու թշուառ Պարսիկ փափկասուն տիկիններուն ու վերադարձուցին զանոնք իրենց Արքային, ինչպէս նաեւ բոլոր պատերազմական գերիները: Այսպէս Հայ Քրիստոնեան դարձաւ կենդանի վկայ իր Յիսուսին և Անոր Եկեղեցիին:

Զաբէոս, շարունակեց ըլլալ մաբսապետ, սակայն դարձաւ ողորմած, կարեկից և անձնուրաց: Հայոց Տրդատ Թագաւորը շարունակեց որպէս թագաւոր և իշխան, սակայն ոչ թէ բիրտ, վայրագ ուժի զօրութեամբ, այլ սիրոյ անպարտելի հզօրութեամբ: Փոխանակ կառուցանելու յարձակողական ամրոցներ, հիմնեց եկեղեցիներ ու հաւատքի դպրեվանքներ: Իր ռազմագիտութիւնը գործածեց գրաւելու իր ժողովուրդին հոգեմտաւորական ներաշխարհը և դարձնել զայն կենդանարար հաւատքի, փոխանակ ծաւալապաշտական և քաղաքական ատելութեան:

«Կերտել» բառին իմաստը «շինել» է: Եկեղեցիի մը մեծութիւնը կը գնահատուի անոր բարերովը, սակայն նոյնքան և աւելի արժէք կը ներկայացնեն այդ եկեղեցին շինող նուիրեալ ու ծառայասէր հաւատացեալները: Շարունակենք կերտե՛լ մեր անտաշ նոր սերունդին մէջ աստուածապաշտութեան հոգին և այդ գոհարավառ աստուածանմանութիւնը, որ տեսնուեցաւ Յիսուսի ծառայութեան և սիրոյն մէջ:

Գործածենք հաւատքի զօրութիւնը ոչ թէ բնազդին թելադրութեամբ, այլ՝ մտքին խորհրդածութեամբ:

Հոկտեմբեր 20, 1987
Թորոնթօ

“ՄԵՆՔ....ԱՆՈՐ ԱՍՏՂԸ ՏԵՍԱՆՔ”

Աստուածային ի՞նչ առանձնաշնորհում է որ մարդ արարած կարելիութիւնը կ՛ունենայ տեսնելու Անոր--Յիսուսի--Աստղը: Համայն աշխարհ Անոր արարչագործութեան ակնկառոյց սպասումի մէջ էր տեսնելու համար Աստղը՝ Ճշմարտութեան, Բարիին, Կեանքին, Գեղեցկութեան, Արդարութեան և Սիրոյ Ընորհը:

Պարսիկները, Մակեդոնացիները և Հռոմէացիները փնտռեցին այս Աստղը զէնքի և վայրա՛գ զօրութեան մէջ: Յոյները՝ իմաստասիրութեան մէջ: Իսկ Հրեաները՝ աստուածաբարբառ մատենագրութեան գիրի՛ն մէջ, չկրցան թափանցել երեւոյթներուն խորքը՝ հոգեկանը:

Աստուած, որպէս Իր մարդ-արարածը սիրող Երկնաւոր Հա՛յր, յայտնաբանեց այս Աստղը որպէսզի լուսաւորէ մարդկային էութիւնը. Աստուածային այս յայտնութիւնը, մենաշնորհը չէր ազգի մը կամ ժողովուրդի մը: Այս լուսատու Աստղը կախուած էր երկնակամարի լուսափայլ բարձրութեան մէջ, որպէս ապացոյց անկողմնակա՛լ Արարիչի՝ ստեղծած մարդ արարածներուն համար:

Ափսո՜ս որ մարդիկ հրապուրուած են աւատապետական անկուշտութեամբ, իմաստասիրական հպարտութեամբ և աստուածաբանական վարդապետական դաւանանքին տառովը: Անոնք ժամանակ չունէին դիտելու և տեսնելու երկինքի բարձրութեան կանթեղներուն վրայ՝ աստուածայայտնիչ Նոր Աստղը: Հրեաները ունէին աստուածային դաշինք --Մովսէսի շնորհած Կտակը՝ Օրէնքը որ զիրենք "ապահովագրած" կը կարծուէր որպէս Աբրահամի սերունդ և ժառանգորդ Աստուծոյ Թագաւորութեան:

Ներկայի՛ս ալ կը տիրապետէ նոյն ոգին և մտայնութիւնը բազմաթիւ Քրիստոնեայ կոչուած Եկեղեցիներէն ներս: Ունենալով Սուրբ Գիրքերու կանոնագրուած հաւաքածոն՝ պէտք չեն զգար նայելու երկինք որ տեսնեն աստուածայայտնիչ Աստղը, այսինքն տառին իմա՛ստն ու անոր ետին պահուած թաքուն նշանակութիւնը և խորհուրդը՝ հոգին:

Յիսուսի Ծննդեան Աստղին ամենաապշեցուցիչ և զարմանալի բարեմասնութիւնը ոչ թէ աստղագիտական հաշուեգիտութիւնն է, այլ Արեւելքի՛ Մոգերուն տեսնելո՛ւ կարողութիւնը և անոնց տրուած շնորհը:

Հրեաները կը պարծենային իրենց կրօնքին աստուածայայտնութեան առաւելութեամբը և կ՛արհամարհէին ու կը դատապարտէին իրենցմէ զատ բոլոր կրօնքները՝ որպէս կռապաշտութիւն և չաստուածութիւն: Այս հերձուածող և անաստուած ու կռապաշտ կարծեցեալ Մոգե՛րն էին որ կարող եղան, տեսնել աստուածայայտնիչ Աստղը:

Ինչո՞ւ Հրեաները, որ ունէին Հին Կտակարանի Օրէնքները և մարգարէութիւնները, չկրցան տեսնել Բեթղեհէմի Աստղը: Հրեայ աստուածաբաններ, երբ դէմ յանդիման եկան Արեւելքի Մոգերուն ու կարդացին նաեւ իրենց մարգարէներուն մատենագրութիւնները, ինչո՞ւ արդեօք չհետեւեցան Մոգերուն որ երթան ու գէթ տեսնեն իրենց ազգին խոստացեալ Ազատարարը:

Հրեայ բահանայապետը կամ իր փոխանորդը, ինչո՞ւ ազգային կամ

կրօնական նախանձախնդրութիւնը չ՛ունեցան, կամ նուազագոյն հետաքրքրութիւնը՝ տեսնելու Մանուկ մը որ պիտի ըլլար իրենց Իշխանը:

Ինչո՞ւ այս բացառիկ առիթը թողուցին որ օտարներ, հեթանոս և կռապաշտ կարծեցեալները վայելեն:

Որովհետեւ Հրեաները իրենց ազգային մոլեռանդութեան պատճառով, ծայրայեղօրէն հպարտ և օտարատեաց դարձած էին: Իրենց ինքնախաբէութեան պատրանքով պարուրուած՝ ամբարտաւան դարձած էին: Մինչ, Արեւելքի Մոգերը՝ իրենց որոնող մտքի առաջնորդութեամբ և աստուածային Հոգիին շնորհով, շարունակ ճշմարտութիւնը փընտռողներ էին:

Բեդղեհէմի Աստղը եկաւ ապացուցելու, մէկ անգամ ընդմիշտ, որ Աստուած Իր յայտնութիւնը կախած է երկինքի բարձրութեան մէջ, ու ոչ թէ առանձնաշնորհեալ ազգի մը ծոցը: Համայն տիեզերքի Արարիչը, Աստուածն է համա՛յն մարդկութեան և ոչ թէ միայն Աբրահամի, Իսահակի և Յակոբի սերունդին:

Յիսուս՝ Որդի Աստուծոյ, չգլխատուեցաւ նման Յովհաննէս Մկրտիչին՝ զնդանի խաւար մէկ անկիւնը, այլ Գողգոթայի Սարին վրայ, համայն աշխարհի և տիեզերքի ուժերուն ներկայութեան և հրապարակային դատապարտութեամբ:

Մոգերը տեսան ոչ միայն Աստղ մը, այլ Մարմնացեա՛լ Աստուածորդին: Որպէս ապացոյց իրենց հաւատքին ու նուիրումին, ընծայեցին իրենց նուէրները--Ոսկի, Կնդրուկ և Զմուռս:

Հերովդէս թագաւոր ոչ թէ Աստղ մը տեսաւ, այլ թշնամի՛ և մրցակից մը՝ իր գահին: Եւ արձակեց իր հրամանները, սրածել երկու տարեկան և աւելի վար բոլոր մանուկները:

Հրեայ կրօնական իշխանութիւնը տեսաւ միայն տառը, գրուած մագաղաթեայ մարգարէութեանց մէջ: Հրէութիւնը չկրցաւ ըմբռնել տառին ետեւ գտնուող սքանչելի ոգին և զմայլելի Մարդեղութիւնը:

Զուզե՛ց հաւատալ աստուածային հրաշքներուն և չկրցաւ հասկնալ թէ իր Կանոնագրուած Մատենագրութենէն դուրս, Աստուած կարող է ղրկել Կենդանի՛ ու Մարմնացեա՛լ Յայտնութիւն մը եւս: Յայտնութիւն մը որ նախ պիտի ըլլար հոգեկան, այսինքն՝ Սիրոյ, Ճշմարտութեան և Արդարութեան:

Հրեաները ուզեցին տեսնել չօշափելի Դաւիթ Թագաւոր մը, ազգայնամո՛ղ գաղափարներով, զինեալ բանակով և վրէժխնդիր սուրով:

Այսօր, Յիսուսի Ծննդեան տարեդարձին, մենք՝ Քրիստոնեաներս, կը տեսնե՞նք Յիսուսի Աստղը: Կը տեսնե՞նք Անոր Ոգին, կը լսե՞նք Անոր կանչը և հրաւէրը:

Եթէ տեսա՛ծ ենք Անոր Աստղը ու լսած Անոր կանչը, ի՞նչ է մեր դիրքորոշումը...:

Որպէս Հերովդէ՞ս--նախանձո՛տ...Որպէս բահանայապե՞տ --
անտարբե՛ր, թէ որպէս Արեւելքի Մոգե՛ր--հաւատացող, նուիրուող և նուիրաբերող:

Հոկտեմբեր 28, 1990
Թորոնթօ

ՀՈԳԵԿԱՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Մաս Ա-ին

Ինչո՞ւ հոգեպէս յառաջդիմել:

Ինչո՞ւ գոհ չըլլալ մեր կրաւորական (անտարբեր և չէզոք) վիճակէն: Չէ՞ որ կը յանդիմանենք մեր զաւակները ըսելով, «հանդարտ կեցէ՛ք, անշարժ նստեցէ՛ք, մի՛ շարժիք, մի՛ խնդաք, ձայն մի՛ հանէք» և նոյնիսկ կը պոռանք անոնց ըսելով, «լռեցէ՛ք»:

Հոն ուր կեա՛նք կայ, յառաջդիմութիւնը անխուսափելի կ՛ըլլայ. իսկ լռութիւնը և անշարժութիւնը մահուան նշաններ են: Մտէ՛ք ճարտարարուեստի գործարան մը, ու եթէ աղմուկ և ձայն չկայ, ուրեմն գործաւորները գործադուլ յայտարարած են: Շարժումն ու յառաջդիմութիւնը, ոչ թէ անհատական կամ հաւաքական իրաւարձութիւն է, այլ՝ տիեզերական: Աշխարհ՝ ի՛նք կը շարժի իր բոյր մոլորակներով և լուսիններով: Ընդհանուր արեգակնային դրութիւնը շարժման մէջ է ու կը սուրայ դէպի Վէկայ աստղակայքը ու այդ երկնակամարը իր աստղածովերով ուղղուած է դէպի տարբեր անհունութիւն:

Գիտութիւնն ու գիտնականները կը յառաջդիմեն փորձառական հետազօտութեամբ դէպի անծանօթն ու բնութեան գաղտնի տարրերը. ճարտարարուեստն ու գեղարուեստը՝ իրենց զանազան բաժանումներով, մեծաքայլ կը յառաջանան սպասարկելու և գոհացնելու մարդկային անողոք բաղցն ու ծարաւը:

Քաղաքական ու տնտեսական ազատութեան մէջ, մարդ իր հոգեկան կարիքը նիւթակա՛ն պատրանքին մէջ կը փնտռէ: Երբ չի գտներ հոգեկան խաղաղութիւն և երանութիւն, իր անձը՝ իր կեա՛նքը և իր յառաջացումը կը դադրեցնէ անձնասպանութեամբ, մարմնապէս կամ հոգեպէս, որուն զանազան ձեւերն են, թմրեցուցիչներ և ալգոլամոլութիւն:

Նոյնիսկ նախապատմակա՛ն մարդը ունեցած է բաղցն ու ծարաւը մղիչ հոգեկան յառաջդիմութեան: Եթէ նախապատմական մարդը չունենար հոգեկան ծարաւն ու ձգտումը, այդ վաղեմի մարդը տակաւին պիտի շարունակէր իր անասնական և լճացեալ գոյութիւնը որպէս անբան և անաստուած գոյացութիւն: Արջալոյսող և կախարդիչ այգալոյսը, ծիածանը ու երեկոյեան երկնակամարի դիւթիչ կանթեղները ի զուր պիտի երգէին և լեցնէին տիեզերական անջրպետը որ անգոյ էր ու պարապ, բանաւոր էակներէ կամ աստուածակերպ Ադամ-մարդերէ:

Մարդկային ա՛յս հոգեկան յառաջդիմութեան համար եկաւ Յիսուս Քրիստոս: Մարդկային իմաստասիրական որոնումները, մարդ արարածը հասցուցած էին դիրքաւորումի մը եզրը, որմէ յետոյ մարդկային հոգին պէտք կը զգար ոչ թէ իմացակա՛ն յառաջդիմութեան, այլ՝ հոգեկա՛ն ու երկնային յառաջդիմութեան:

Այդ հոգեկանն ու երկնաւոր Բանն Աստուոյ, «Եղաւ Մարմին» զգալու և ճաշակելու մարդկային տառապանքն ու ցաւը որպէսզի կարենայ ըլլալ մարդ արարածին Ճանապարհն ու նաեւ Ճանապարհակիցը որ հասցնէ զայն ի վերջոյ աստուածանմանութեան:

Աստուծոյ ստեղծագործ նպատակն ու ծրագիրը, մարդը ստեղծել

և մոռնալ չէր, այլ՝ մարդը հասցնե՛լ էր Ի՛ր ուրոյն կերպարանքին ու նաեւ Իր նմանութեան: Եկեղեցական վանականները և ուխտաւորները նշմարելով հոգեկան յառաջդիմութեան սոյն տեսիլքն ու յայտնութիւնը, նուիրուեցան ու նուիրեցին իրենք զիրենք հասնելու այդ երկնային խոստմունքին. Վերոյիշեալ հայեցակէտը յօդուածագրին կարծիքը չէ, այլ՝ Պօղոս Առաքեալ նահատակին վճռական փորձառութիւնը և իր ականատեսի վկայութիւններն են, ինչպէս կը կարդանք թուղթ առ Փիլիպեցիս Գ.13-21-ին մէջ.

«Ես ինքզինքս դեռ կատարելութեան հասած չեմ համարեր. բայց կ՛աշխատիմ անցեալը մոռնալ և գալիքին նայիլ, կը վազեմ դէպի նպատակակէտը, ստանալու յաւիտենական կեանքը, որուն կը հրաւիրէ մեզ Աստուած, Քրիստոս Յիսուսով:...Մենք, սակայն, երկինքի քաղաքացիներ ենք և հոնկէ՛ կը սպասենք որ գայ մեր Փրկիչը՝ Տէր Յիսուս Քրիստոս, որ մեր մահկանացու մարմինները պիտի կերպարանափոխէ և իր մարմինին պէս փառաւոր դարձնէ իր զորութեամբը:»

Ահաւասիկ վերելքի սանդուխին իրականութիւնը, հոգեղէն ձըգտումը և յառաջդիմութիւնը որուն վարժութիւնը և փորձառութիւնը մարդ արարածը պիտի հասցնէ աստուածանմանութեան և շնորհէ անոր յաւիտենական կեանք: Միթէ կարելի՞ է որ մարդ յիշէ իր ծնունդը երբ մանկաբարձ բժիշկը կ՛աւետէ անոր մօր թէ առողջ երախայի մը ծնունդ տուած է: Սակայն, այսօր, հակառակ որ մեր ծնունդը չենք յիշեր, վստահ կրնանք ըլլալ որ ծնած ենք, որովհետեւ կ՛ապրի՛նք ու կա՛նք:

Նոյնն է նաեւ հաւատացեալը: Հաւատացեալ մը որքան ալ հիւանդ ըլլայ, կամ տկար, նոյնիսկ յապաղական (retarded) զինք մեռեալ չենք նկատեր, այլ կենդանի: Ներկայ բժշկական արուեստագիտութեամբ, բժիշկները կը ջանան ամէն տեսակ մարդկային ախտ և տկարութիւն բժշկել և մարդկային կեանքը դարձնել հաճելի և դիւրամատչելի:

Նոյնն է նաեւ հոգեկան յառաջդիմութեան նպատակը մարդ արարածին նկատմամբ: Յիսուս Քրիստոս երբ տեսաւ, Իր յօրինած մարդ էակին թշուառութիւնը, հոգեկան այլասերումը ու լճացեալ անշարժութիւնը, ըսաւ Իր մարդ արարածներուն, **«Եկուր Իմ ետեւէս»**:

Հետեւէ Ի՛մ ուղիիս, Ի՛մ ապրումիս, Ի՛մ մարդկային յարաբերութեանս ու մարզէ՛ ինքզինքդ երկնային կենցաղավարութեան:

Դիտելով Իր շուրջի Ադամ-մարդկութիւնը յոգնած ու հոգեպէս թափառական, Յիսուս ըսաւ անոնց.

«Եկէ՛ք ինծի, դուք բոլորդ, յոգնածներ և բեռնաւորուածներ, և ես հանգիստ պիտի տամ ձեզի: Ձեր վրայ առէ՛ք Իմ լուծս և ինձմէ սորվեցէ՛ք, որովհետեւ հեզ եմ և սրտով խոնարհ. և դուք ձեր հոգեկան հանգստութիւնը պիտի գտնէ՛ք, քանի իմ լուծս դիւրաւ տանելի է և բեռս թեթեւ:»--Մատթ. ԺԱ.28-30:

Ի՛նչ մեծ դժբախտութիւն է այսօր, որ հաւատքի օրրանները, մոռնալով հոգեւորապէս յառաջդիմելու Աւետարանի ուսուցումը, կը բարոզեն միայն «վերստին ծնունդը» առանց կարենալ թափանցելու «Վերստին Ծնունդ»ի իմացակա՛ն ու հոգեմտաւո՛ր բնոյթին:

Երբ այցելութեան երթանք ընտանիքի մը որ ծնունդ տուած է

զաւկի մը, մեր առաջին հարցումը կ՛ըլլայ, թէ այդ երախան բնականո՞ն է: Մեր մաղթանքը կ՛ըլլայ որ այդ փոխրիկը աստուածային շնորհով ապրի, բարի՛ զաւակ ըլլայ: Ջենք մաղթեր երբեք որ այդ երախան իր երախայական վիճակին մէջ շարունակէ... և գոհ ըլլայ իր երախայութեամբ:

Նոյնը պարտի ըլլալ նաեւ մեր կեանքի հեռանկարը և հորիզոնը հոգեկա՛ն յառաջդիմութեան մէջ: Հայ Եկեղեցւոյ ուխտաւորներն ու զինտրեալները բաջալերելու են իրենց հօտը դէպի հոգեկա՛ն յառաջդիմութիւն, դէպի այն մեծ Հովիւին որուն «լուծը բաղցր է ու բեռը թեթեւ»: Այն Գալիլեացի Դաստիարակին որ փոխակերպեց հոգեկան արկածեալ Մագդաղենացիին՝ սրբութեան, Թովմաս թերահաւատ աշակերտը՝ հաւատքի բարձունքներուն, Էմմաուսի շփոթած և տագնապած աշակերտները՝ Իր մարմնակա՛ն Յարութեան, մաբսաւոր Մատթէոսն ու Զակգէոսը՝ աւետարանիչներու ու բարեգործութեան:

Յիսուսի ճկնորս աշակերտները, շատ գոհ էին իրենց ճկնորսութեամբ ու առեւտուրով: Անոնց հորիզոնը տասնըեօթը մղոն Գալիլեայի Լիճն էր և իրենց մարդաշխարհը այդ լճակին եզերքի բանի մը հազար ժողովուրդը: Սակայն երբ հետեւեցան Յիսուս Քրիստոս Աստուածորդիին, և հոգեկան յառաջդիմութիւն ստացան, իրենց աշխարհը դարձաւ ընդհանուր երկրագունտը, ու համա՛յն մարդկութիւնը եղաւ իրենց եղբայրակիցները: Ահաւասիկ տարբերութիւնը հոգեկա՛ն յառաջդիմութեան և լճացեալ ու կրաւորական ապրումին: Մոռնալու չէ՛ նաեւ Յիսուսի մեզի պարգեւած երկնային հեռանկարը որուն ռահվիրաներէն եղած է Մխիթար Աբբան, Վենետիկի ջուրերուն վրայ իր կանգնած Հայ Մշակոյթի և հաւատքի լուսարձակ փարոսով իր ուխտաւոր վանականներով:

Մեսրոպ Մաշտոց հրաժարեցաւ պալատականի փառէն ու պատիւէն, ռազմական պատուանշաններէն և մարմնական հանգստութիւնէն, ու ձեռք առաւ ուխտաւորի վեղարը: Փոխանակ սուրի և նիզակի, շարժեց համեստ փետրագրիչը ու յօրինեց արեւելոյս այբենգիմը:

Ս.Գրիգոր Նարեկացին՝ թէեւ անշարժ կ՛երեւէր իր խուցին՝ Խորբին մէջ, սակայն անոր հոգին կը սաւառնէր անջրպետի միջոցին մէջ: Ան իր խուցի լուսամուտէն թեւածաց կը հաղորդուէր իր Փրկիչին Յիսուս Քրիստոսի հետ յօրինելով միջնորդութեան աղօթք և ապաշխարանքի պաշտամունք իր ազգին փրկութեանը համար:

Ս.Ներսէս Շնորհալին, չբաւականալով իր ժամանակաշրջանի եկեղեցական խորհուրդի արարողութիւններէն, աւելի եւս յառաջ տարաւ հաւատքի ըմբռնումը և բացատրութիւնը "Յիսուս Որդի"ին ու հոգեզմայլ Շարական երաժշտութիւնները: Թիրախ ունենալով մեզի ժառանգ ձգեց իր ներշնչումի ակնաղբիւր "Հաւատով Խոստովանիմ" աղօթքները:

Հայ ազգը օրինաւոր ժառանգորդն է այս բոլոր հոգեբոյժ հարստութիւններուն և սրբազան ու նուիրական փորձառութիւններուն: Հայ հոգեւորականները ունեցան բաղձն ու ծարաւը հոգեկան յառաջդիմութեան, որ առաջնորդեց թէ՛ զիրենք և թէ իրենց հաւատացեալ ժողովուրդը դէպի ճանապարհը անմար հաւատքին, ստեղծագործ

ապրումին և խիզախ մաբառումներուն:

Մեզմէ որո՞նք կը պայքարին, այսօր, բարձր բռնելու Լուսաւորչի Կանթեղը, Հաւատքի Լոյսը և ուխտած են դառնալ ջահակիրները Յիսուս Քրիստոսի և Անոր Աւետարանին:

Մարդկութիւնը կը յառաջդիմէ գիտական և ընչաքաղցութեան ասպարէզին մէջ: Ինչո՞ւ, որովհետեւ հոն կայ ուժ, փառք ու ծափահարութիւն: Անուշադրութեամբ թող չմոռցուի, որ այսօրուան կեղծ ծափողջոյնները կրնան դառնալ վաղուան դաւաճան աղաղակները, որոնք պիտի կոխկռտեն ու փշրեն իրաւունքն ու արդարութիւնը: Միակ և ճշմարիտ յառաջդիմութիւնը որ երաշխաւորուած է ու յաւերժօրէն պիտի գոյատեւէ՝ հոգեկա՛ն յառաջդիմութիւնն է, որու Սպարապետը՝ Յիսուս, ըսաւ.

«Ես աշխարհի յաղթեցի»:

Ի՞նչ են հոգեկան յառաջդիմութեան միջոցները և պայմանները:

Տարիներ առաջ, Մոսկուա քաղաքին մէջ հոգեպարար և ջահեկան խօսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Ռուս Ուղղաբառ Եկեղեցւոյ վանականի մը և Ամերիկացի միսիոնարի մը միջեւ: Հետեւեալը իրական և ճշմարիտ զրուցատրութիւնն է:

Ամերիկացի միսիոնարը իր խանդավառ ոգեւորութեամբ կը յորդորէ ռուս վանականը այսպէս կամ այնպէս աշխատանք թափել աւետարանչական գործի համար: (Ինչպէս կը տեսնուին այսօր հեռատեսիլի նորելուկ աւետարանչական շարժման մէջ, Հիւսիսային Ամերիկայի):

Ռուս վանականը,որուն հաւատքը թէ՛ խորութիւն ունէր և թէ խորհրդապաշտութիւն այսպէս կը պատասխանէ ամերիկացի միսիոնարին.

«Ինչո՞ւ համար, առիթ մը չէք ընծայեր Աստուծոյ որ Ա՛ն ձեր հոգւոյն մէջ ներգործութիւն մը իրականացնէ, ինչո՞ւ համար շարունակ դո՛ւք բան մը գործել կ՛ուզէք Աստուծոյ համար: Տուէ՛ք Աստուծոյ արիթ մը և պատեհութիւն մը, որ Աստուած Ի՛նք սրբացնէ ու դարձնէ ձեզ Իրեն յարմար և հաճելի առաքեալ և աւետարանիչ մը»:

Ի՛նչ դասական և հրաշալի պատասխան է վերոյիշեալ թելադրութիւնը Ռուս վանականին: Ինչպէ՞ս կրնաս բարձրացնել ուրիշը երբ դո՛ւն ինքդ տակաւին չես բարձրացած և չես յառաջդիմած:

Հոգեկան յառաջդիմութեան ամենագլխաւոր գործօն միջոցը՝ հոգեշունչ աղօթքն է: Շատ մը ուրիշ ազդակներ կրնան օգտակար ըլլալ, սակայն մայր երակը, Խաչի՛ Ճանապարհով աղօթելն է:

Աղօթքով է որ մարդ, աչքով Անտեսանելիին և Յաւիտենականին հետ կը հաղորդուի: Առաքեալները, որոնք Պենտեկոստէի օրը բոցեղէն լեզուներու նմանութեամբ Սուրբ Հոգին ստացան.

«Ասոնք բոլորը, միասիրտ, յարատեւօրէն
աղօթքի մէջ էին»:--Գործք. Ա.14:

Գալիլեացի Վարդապետին տասներկու Առաքեալները երբ տեսան իրենց գործունէութեան ասպարէզին ընդարձակուիլը և ընկերային պահանջը խնամելու և հոգալու հաւատացեալ ժողովուրդը, անմիջապէս

ընտրեցին եօթը սարկաւագներ որպէս խնամակալ, և նուիրեցին իրենք զիրենք աղօթքի և Խօսքին սպասաւորութեան։--Առաք. 6.4։

Աղօթքն է որ մարդը կը բարեփոխէ և կու տայ անոր աստուածային նմանութիւն։ Յիսուս Քրիստոսի Պայծառակերպութիւնը, Իր երեք աշակերտներուն ներկայութեան, ցուցամոլութիւն մը չէր, այլ՝ երբ Յիսուս աղօթք կ՛ընէր, կամ աղօթքի վարժութիւն կը հրահանգէր Իր աշակերտներուն, յանկարծակի Իր երեսը փայլեցաւ արեգակի պէս, ու իր հանդերձները ճերմկցան լոյսի պէս։--Ղուկ. Թ.28, Մատթ. ԺԷ.2։

Աղօթքո՛վ մարդ, իր ներաշխարհին մէջ կ՛ընդունի զԱստուած. անգամ մը որ Լոյս Աստուած մտնէ մարդկային հոգւոյն ներքնամասը Իր հոգեկան հպումով մարդ կը պայծառակերպուի և հոգեմտաւորական "Նոր արարած" մը կը դառնայ։ Իր ոգեկան ըմբռնումը կը բարեփոխուի, որովհետեւ Ի՛նք՝ և իր անձեռնմխելիութիւնը (անձնաւորութիւնը) փոխուած կ՛ըլլայ։

Հռոմէացի հարիւրապետ Կոռնելիոս՝ իր աղօթքի՛ պահուն ստացաւ հրեշտակի այցելութիւնը, որուն հետեւանքով Պետրոս Առաքեալ այցելեց իրեն և ըրաւ զինք աշակերտ և հետեւող Յիսուս Քրիստոսի։

20-րդ դարու մեր նախապաշարեալ և մակերեսային Քրիստոնէական փորձառութեամբ, Կոռնելիոսը պիտի կոչէինք կռապաշտ և անհաւատ։ Կարժէ դիտել Պետրոս Առաքեալը թէ ինչպէ՞ս կը նկատէ այս ոչ-Հրեայ և ոչ Քրիստոնեայ աղօթող անձը.

Պետրոս բացաւ բերանը և ըսաւ.

> «Ճշմարտութեամբ վերահասու եղած եմ թէ Աստուծոյ կողմէ աչառութիւն չկայ, այլ բոլոր ազգերուն մէջ ով որ կ՛երկնչի անկէ և արդարութիւն կը գործէ՝ ընդունելի է անոր»։
>
> --Առաք. Ժ.34-36։

Ահաւասիկ աստուածայայտնիչ և լուսեղէն ճշմարտութիւններ, արտասանուած Սուրբ Հոգիին ազդեցութեան տակ, որոնք ընդունելի չեն 20-րդ Դարու նախապաշարեալ Քրիստոնեաներէ...։

Պաշտել և աղօթել նոյնիմաստ և նոյն նշանակութիւնը արտայայտող բառեր են։ Հետեւաբար՝ մարդ աղօթելով Աստուած կը պաշտէ, և պաշտելո՛վ Զայն, կ՛աղօթէ Անոր։ Անձի մը, անսակարկ անձնուրացութեան հասնող սէրը մէկու մը հանդէպ՝ աղօթք ու պաշտամունք է։ Մի միայն այսպիսի հոգեշունչ աղօթքի և պաշտամունքի թռիչք և յափշտակութեան մէջ է, որ մարդ արարած կ՛ունենայ լուսապայծառ տեսութիւն յառաջանալու այն ճանապարհին մէջ որ դէպի կատարելութիւն և դէպի Աստուած կը տանի։

Պօղոս Առաքեալ երկու տարի Արաբիոյ անապատը բաշուեցաւ. միթէ վրանաբնակ կեա՞նք ապրելու համար, թէ աղօթելու ու որոնելու աստուածային առաջնորդութիւնը։ Այդ անապատային բարանձաւներու առանձնութեան և լռութեան մէջ, Պօղոս Առաքեալ գտաւ և լսեց աստուածային ձայնը և կանչը։ Այդ աղօթքի, հսկումի և պաշտամունքի՛ն մէջ, Սօղոս՝ Սանհետրիմի իշխանը, դարձաւ Պօղոս Առաքեալ, ծառա՛յ Յիսուս Քրիստոսի։

Աւետարանիչ ըլլալէ առաջ, Աստուծոյ համար բան մը ընելէ առաջ, Պօղոս Առաքեալ զիջանելով նուիրեց ինքզինք Աստուծոյ և յաճնուեցաւ Ամենակալին որ Ա՛ն իր վրայ աշխատի, Ա՛ն զինք հոգեկան յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ դնէ, Ա՛ն զինք այլակերպէ որպէսզի ի՛նչն ալ կարողանայ ուրիշները բարձրացնել: Այսպիսի հոգեկան յառաջդիմութեան հասնելու համար, Պօղոս Առաքեալ ինքզինք կ՛ենթարկէ հսկումի, ապաշխարանքի, աղօթքի և աստուածպաշտութեան:

Հոգեկան յառաջդիմութեան ընթացքին էր, որ Պօղոս Առաքեալ դարձաւ Յիսուսանման ու մինչեւ 3-րդ երկինք (դրախտ) յափշտակուեցաւ

«Եւ լսեց անպատմելի խօսքեր՝ զոր մարդ չի կրնար խօսիլ»
Բ. Կորնթ. ԺԲ.2,4

Հիմնադիր սուրբ Առաքեալներուն համար, Քրիստոնէական հաւատքի կոչումը, ապահովագրական ընկերութեան մը երաշխաւորական վկայականը չէր, որ կարգ մը հաւատացեալներ ունենալ կը կարծեն, ըսելով իրենց շուրջիններուն.

«Դո՛ւն փրկուա՞ծ ես»,
«դո՛ւն, ազատա՞ծ ես յաւիտենական տանջանքէ դժոխքէն»:

Այն լուսաշաւիղ ճամբան և Ապրումը որ Յիսուս Քրիստոս բարոզեց, կոչո՛ւմ մը, ճանապարհ մը և հոգեկան յառաջդիմութեան ապրո՛ւմ մըն էր դառնալու Աստուծանման և Անոր նման սիրելու մարդկութիւնը:

«Դուք աղէկ կը վազէիք» կ՛ըսէ Պօղոս Առաքեալ,
«Ո՞վ ձեզ ետ կեցուց՝ որ ճշմարտութեան չհնազանդիք»--Գաղ. Ե.7:

Ուրիշ վկայութիւն մը եւս Յիսուսի աշակերտներէն,

«Ուրեմն մենք ալ՝ որ այսքան բազմադիւ վկաներով շրջապատուած ենք, ամէն խոչնդոտ և մեզ դիւրաւ կը պաշարէ, և համբերատարութեամբ պայքարինք մեզի ներկայացող փորձութիւններուն դէմ: Մեր աչքերը յառենք Յիսուսի, մեր հաւատքի հիմնադիրին ու կատարելագործողին, որ գիտնալով թէ ի՛նչ ուրախութիւն կը սպասէ իրեն՝ արհամարհեց ամօթը..»: Եբր.ԺԲ.1-2

Քրիստոնէութիւնը անիմաստ կամ ձանձրացուցիչ կենցաղավարութիւն մը չէ՛, ու ո՛չ ալ տաղտկացնող հաւատալիք մը:

1.--Եկեղեցին յաճախ կ՛ընդիմանայ իր հարազատ ուժերուն:
Որովհետեւ իր մէջ շարունակ ճգտում մը կայ և պրկում մը, ըլլալու հիմնարկութիւն մը, փոխանակ շարժման:

2.--Քրիստոսի հետեւիլը ապրում մըն է, շարժո՛ւմ մըն է, ոգեւորութիւն մըն է ու թռիչք մը դէպի անսահման ու յաւերժական:

3..--Եւ կոչո՛ւմ մըն է հոգեկա՛ն ողիմպիական մրցարշաւի:

Մայիս 15, 1987
Թորոնթօ

Ծ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ը

Եսայեայ Խ2.4, Սաղմոս ՃԳ.1-6, 13-14:

Ալեւոր մազերը և երեսի խորշոմները չե՛ն ծերութեան ընկերները. մարդ ինք չի՛ ծերանար, այլ՝ կը մեռնի: Ան կը մեռնի որեւէ տարիքի շրջանին: Ծերութիւնը կեանքի հանգրուաններէն մէկն է: Ծնունդ մը դէպի մահ կը բալէ, ոչ ծերութիւն: Ծերանալը երեւոյթ, և կերպարանք մըն է ու ոչ տարիներու թաւալումին հետեւանք:

Ծերութիւնը՝ նախապաշարեալօրէն ճանչցուած իրողութիւն է. ծերանալը՝ ապրիլ չգիտնալ կամ կեանքէն յուսահատիլ է: Մարդ չի՛ ծերանար, սակայն կրնայ ծերացնե՛լ ինքզինք: Կան բազմաթիւ երիտասարդներ որոնք ծերացած են ու ծեր կարծուածներ որոնք չէնշող երիտասարդներ են:

Ինչո՞ւ երկարակեցութիւնը, անկարողութիւնը, բթացածութիւնը՝ խոֆածութիւն նկատել ու զայն անուանել "ծերութիւն":

Ովքե՞ր են երկրի մը գերագոյն ատեանի դատախազները, միթէ երիտասարդ "ճա՞զ" նուագող և թմբկահարող երիտասարդնե՞րը:

Որո՞նք կը կազմեն կառավարական ծերակոյտի պալատականները. երիտասա՞րդ և անփորձ անգէտները, թէ յառաջացեալ տարեց փորձառու և իմաստուն աւագները որոնք կը դատեն ու կը կառավարեն ազգերն ու երկիրները:

Բնաւ մոռնալու չէ՛ որ Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն յետոյ Ֆրանսան և Գերմանիան վերականգնող հայրենասէր վարչապետները, Ճեներալ Տը Կօլ և Քոնրատ Ատէնաուր, երկուքն ալ "կարծեցեալ" ծերեր էին: Առանց այդ երկու տիտան ծեր կարծուածներու, ո՛չ Ֆրանսա և ոչ Գերմանիա պիտի դառնային այն զօրեղ պետութիւնները որոնք կանգնած են այսօր Եւրոպայի սրտին վրայ: Ինչո՞ւ ծերութիւնը՝ մահուան և երիտասարդութիւնը՝ կենսունակութեան հաւատացուցիչը նկատել, երբ գերեզմաններու ննջեցեալներուն մեծ թիւը երիտասարդներ են:

Երիտասարդ դերասանի մը դէմքը երբ ծերունի թագաւորի դիմայարդարումով շպարեն, միթէ այդ խորշոմած դէմքով դերասանը ինքզինք ծե՞ր կը զգայ: Այնպէս ինչպէս արուեստագէտ դիմայարդարը երիտասարդի մը դէմքը կը կերպարէ, նոյնպէս ալ ժամանակամիջոցը ժամանակի գոյատեւումը՝ իր լռելեայն ներգործութեամբ մարդկութեան դիմայարդարումը կը փոխակերպէ: Ոմանք այդ փոխակերպութեան մէջ կը գտնեն բարեշրջում, իմաստութիւն և ստեղծագործող աւիւն, իսկ ուրիշներ՝ յոգնութիւն տաղտուկ և գլխացաւ:

Ծերութիւնը՝ ոչ թէ տարեց դառնալ է, այլ կանուխէն ծնած ըլլալն է: Մարդ արարած ինքզինք տարիքոտ կը զգայ երբ ընելիք մը չ՛ունենայ. կախարդիչ աշխատանքով ստեղծագործող միտք մը ոչ թէ չի ծերանար, այլ չի կրնա՛ր ծերանալ:

Յիսուս ըսաւ,

«Իմ Հայրս մինչեւ հիմա կը գործէ, ուրեմն
ես ալ կը գործեմ»--Յով. Ե.17

Աստուածային անդուլ և յարատեւ գործը՝ յաւերժութիւնը երաշխաւորող ապացոյցներէն մէկն է: Այդ **«մինչեւ հիմա»** բառի՛ն մէջ է հարազատ իմաստը յաւերժութեան և անմահութեան:

Կը յիշեմ բարեկամի մը հօր յուղարկաւորութիւնը, երբ ներկաներէն մէկը հարցուց հեկեկացող բարեկամիս թէ հայրը քանի տարեկան էր. հայրը որ մօտ 90 տարեկանին մեռած էր, շատերու համար խոր ծերութեան նշանակ է, անմխիթար որդւոյն պատասխանը եղաւ, «անիկայ իմ հայ՛րս էր, իմ հայ՛րս էր....»:

Զաւկի մը համար ծերունի հայր մը ծերացած չէ՛ և ոչ ալ մայր մը պառա՛ւ մըն է, այլ զինք ստեղծագործող , սիրող, անձնազոհ, անշօշափելի գաղափարականներու և իսկութիւններու ամարմնաւորումն է:

Ինչպէս ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը չեն ծերանար, այլ կրնան սպաննուիլ ամբողջատիրական կամ դրամատիրական վարչաձեւի մը տակ, նոյնպէս մարդ արարածը որքան ալ փոխէ իր դիմագիծը, ներսի անձը միշտ նոյն ինքն է: Ծերութեամբ դիմայարդարուած անձ մը, միայն ի՛նք կրնայ ծերացնել ինքզինք, իր յուսահատութեամբ և աշխատանքէ բաշուելով:

Կը փափաքի՞ս օրացոյցի տարիներու թաւալումին թողած հետքերը ջնջել, մի նայիր խորշոմած դէմքիդ և մորթիդ ծալքերուն, այլ հայեացքդ սեւեռէ տեսիլքիդ և երկնային կոչումիդ: Մի միայն երկնատուր յայտնութեան հմայքը և անոր կախարդական զոհողութիւնը պիտի շարունակեն պահել քեզ շէնսիրտ և առոյգ: Քու զուարճաբան սրամտութիւնդ ոչ միայն պիտի ցնծացնէ քու շուրջիններդ, այլ այդ խօսքերը պիտի վերադառնան քեզի որպէս կենդանարար արձագանգներ:

Կ՛ուզե՞ս ներշնչուիլ և ոգեւորուիլ եթերին մէջի հոգեպարար մեղեդիով: Եթերային ցնծերգութիւնը որ հոգւոյն սպեղանին է, կու գայ մի միայն որպէս արձագանգը մեր երգեցողութեան:

Ի՞նչ է մեր երգասացութեան արտայայտութիւնը:
Աննշոյլ յուսահատութի՞ւն և սու՞գ, թէ
կենսայորդ ու կենսապարգեւ կենսուրախութիւն:

Փետրուար 25, 1990
Թորոնթօ

Զ Ղ Ջ Ո Ւ Մ
ԵՒ
Ա Պ Ա Շ Խ Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

«Առանց մեղքի գիտակցութեան չկայ խիղճ, առանց խղճի չկայ մեղքի գիտակցութիւն, իսկ առանց այս երկուքին չկայ զղջում և բարիք գործելու կամեցողութիւն»
--Վազգէն Ա. Կաթողիկոս:

Մեծ Պահք՝ բառասուն օր խոկումի, աղօթքի, ինքնաքննութեան ու զղջումի միջոցով ապաշխարութիւն է: Քրիստոնէութիւնը ճակատագիրը կը մերժէ, որովհետեւ կ՛ընդունի զղջումով և թողութեամբ ազատուիլն ու փրկուիլը մեղքէն:

Աղօթքը կ՛արժանաւորուի երբ աղօթողը բառերուն իմաստը ըմբռնելով կ՛աղօթէ ապաշխարանքի և զղջումի հոգիով: Մեղքը թանկագին է, երբ անկէ կը բխի զղջումի մարգարիտը: Սէրը ոսկի բանալին է արքայութեան, իսկ զղջումը՝ գինը փրկութեան: Փրկութիւնը մեքենական գործողութիւն մը չէ: Առանց դարձի փրկութիւն չի կայ, փրկութիւնը միշտ կապուած է զղջման և դարձի հետ --Մատթ. Գ.2, Դ.17:

Մարդ էակը մի միայն զղջալով և ափսոսալո՛վ, ինչպէս "Անառակ Որդին", ինքզինքին կու գայ: Անշուշտ կան պարագաներ եւս, որ զըղջալով ու ափսոսալով մարդ անձնասպան կ՛ըլլայ: Ապաշխարանքը՝ իսկութեան մէջ կարելի է կոչել "դրակա՛ն" անձնասպանութիւն՝ "ես"ին չէզոքացումը: Նոյնիսկ եթէ սպաննած ես մարմինդ ու չես կրցած սպաննել "ես"դ, օգուտ մը չունի: Յիսուս Քրիստոսի պատուէրը ուրանա՛լ է "անձ"դ, որ կը նշանակէ "դրական" (արժանապատուութեան) անձնասպանութիւնը: Պօղոս առաքեալ կ՛ըսէ.

> **«եթէ իմ ամբողջ ստացուածքս տամ աղքատներուն ու իմ այս մարմինս մատնեմ այրուելու, բայց սէր չունենամ՝ ոչինչ կը շահիմ»--Ա Կորնթ. ԺԳ.3:**
> **«Անոնք որոնք Քրիստոսի կը պատկանին՝ իրենց մարդկային կիրքերն ու ցանկութիւնները խաչին վրայ մահացուցին»--Գաղատացիս Ե.24:**

"Անառակ"ին զղջումը կարելի է կոչել առարկայակա՛ն փորձառութիւն բոլոր դրական ապաշխարութիւններու: Պահ մը դիտենք զինք իր ծնողամերժ ու ամբարտաւան հանգամանքին մէջ: Ան ինքզինք ամենագէտ կը կարծէր: Ստորադասած էր գիւղացիութիւնը քաղաքացիութենէն: Հաճոյքը գերադասած էր աշխատանքի ու հետեւողն էր փառքի, փոխանակ ծառայութեան: Երկու հազար տարի առաջուան "Անառակ"ը բնաւ տարբերութիւն մը չունի 20-րդ դարու, ներկայ հոգեբանութենէն:

Յիսուս Արուեստագէտի ստեղծագործած "Անառակ"ը կը խօսի յա-

ւերժութեան բարբառով:

Ի՜նչան դժուար էր այս պինդգլուխ, փառամոլ, գոռոզ և բանգէտ անձը զղջումի բերել: Անառակը զղջումի առաջնորդողը ո՛չ անոր սնանկութիւնն էր, ո՛չ անօթութիւնը և ոչ իսկ լիուածութիւնը: Անառակը "ինքզինքին եկաւ", որովհետեւ իր հոգեկան շարժանկարին մէջ, ան կրցաւ տեսնել հօրը սիրոյ արցունքահոս աչքերը որոնք հետեւած էին իր իւրաքանչիւր ոտնահետքերուն ու սիրոյ հրաւէրով կը կանչէին զինք տուն:

Անառակը խոզարածութեան ընթացքին ո՛չ միայն տեսաւ ի՛ր թշուառութիւնն ու անօթութիւնը, ի՛ր ցաւն ու տառապանքը, այլ իր ձախորդութեան մէ՛ջ իսկ, ան տեսաւ իր հա՛յրը որ կը տառապէր իր հետ...:

Յուդա աշակերտն ալ զղջաց բայց ան չտեսաւ Յիսուսի արցունքահոս հրաւէրը, որովհետեւ արծաթին շլացումը կուրցուցած էր անոր աչքերը:

Անառակին փառասիրական ու հաճոյքի բոլոր փորձերը ցոյց տուին իրեն, թէ մարահաճութեան վախճանը սնանկութիւն է ու մահ:

Հակառակ լուսաւորութեան դարու զարգացման ու բարգաւաճման, մարդկութիւնը դեռ կը խարխափի մթութեան մէջ և կ՛ապրի յետամնաց հոգեբանութեամբ: Մարդիկ դարձած են փոքրոգի, անձնակեդրոն ու հանգստասէր: Իրենց գերագոյն հաճոյքը և հոգեկան գոհունակութիւնը կը փնտռեն մէկ այլ անհատի անկման, ձախողութեան ու անբախտութեան մէջ:

Պարտութիւնը և ձախողութիւնը աւելի խորունկ ներազդեցութիւն կը գործեն մարդկային ներաշխարհի վրայ քան թէ յաղթութիւնը: Անառակին հոգին պարտութիւն չ՛ընդունեց, որովհետեւ անոր աչքերը տեսան հօրը սէրը: Կը պարտուին միայն անոնք, որոնք կը յուսահատին ու կը պառակտուին ներքնապէս: Անառակը "ինքզինքին" եկաւ (ճանչցա՛ւ իր անձը, և այդ անձը բազում ի միւն էր՝ ի՛նք ու իր հա՛յրը):

Մարդ երբ ճանչնայ թէ ի՛նք պատահականութեան մէկ դիպուածը չէ՛ այլ՝ արարչութիւնը հզօր ու բարեգութ Աստուծոյ, այն ատեն փոխանակ յուսահատելու կամ անձնասպան ըլլալու, կը դիմէ իր Արարիչին ողորմութեանը:

Այս դիմումն ու աղերսանքը կը կոչուի **ապաշխարութիւն**:

Յիսուն տարիներէ ի վեր մարդկութիւնը կ՛ապրի ձեւակերտ աշխարհի մը մէջ, ուր իրականը՝ բնականը զանազանել համանման կեղծէն, դժուարացած է: Ծուկայէն առարկայ մը կը գնես կարծելով որ շինուած է իրական փայտէ, երբ տուն կը բերես զայն, կը տեսնես որ համադրուած և ձեւակերպուած է, ու կը նմանի՛ իրական փայտի:

Այնքա՜ն շատցած են կեղծն ու եղծանուածը, որ մարդ արարած այլեւս կորսնցուցած է իրականին, իսկականին և հարազատին իսկութիւնը: Ձեւակերտուածներու (plastic) աշխարհակալութիւնը ոչ միայն ճարտարարուեստի տարածութեան մէջ թափանցած է, այլ նաեւ ընդհանուր ուտեստեղէնի, զգեստեղէնի և առաւելաբար մտքի և հոգիի իմացական տարածքի անսահման ոլորտները ու ներազդած է մարդու հասկա-

ցողութեան վրայ:

Մարդկային հոգեբանական և իմացական եղծանումը այնքա՛ն ընդհանրացած ու խորացած է, որ մարդիկ այսօր, սուտն ու կեղծը՝ ճշմարտութենէն, ու վնասակարը առողջապահականէն դժուարաւ կը զանազանեն:

Աշխարհի կլանող և պղտոր յորձանուտը՝ խառնաշփոթութեան մատնած է մարդուն տրամաբանելու եղանակը: Տագնապի մատնուած, մարդ արարածը, հեռացած է հոգեկան արժէքներէն, տարուելով թեթեւ հաճոյքներէն, ու կորսնցուցած հաւատքի և կրօնի ճանաչումը և սէրը:

Նիւթապաշտ հասարակութեան և բարոյական արժէքներու անտարբերութեան դարուն մէջ, մարդիկ դարձած են աննշան գերին ալիոլամոլութեան, ծխախոտի և թմրեցուցիչներու: Այսօր կը փողահարուի ա՛յն՝ ինչ որ արժէքազուրկ է: Կեանքը դժուարադարձ և դժուարաբոյժ է, բայց ո՛չ յուսահատական:

Մարդ արարածը յուսահատելու շատ պատճառներ ունենալով հանդերձ՝ իրաւունք չունի յուսահատելու: Տառապագին յուսախաբութիւններով լեցուն իր թափառումներէն յետոյ, մարդ "կու գայ ինքզինքին": Բազմահազար ալիոլամոլներ ու ծխախոտի սիրով կապուածներ կը ջանան ազատագրել իրենք զիրենք այդ ֆիզիքապէս ու բարոյապէս վնասակար և ախտավարակ սովորութիւններէն:

Վերոյիշեալ հիւանդագին ախտաճանաչումը ճանչնալ՝ "գիտնալ, ու որոշել", բաւարար չեն երբեք որ ենթական ազատագրուած ըլլայ բարոյապէս վնասակար սովորութենէ կամ մոլութենէ: Քանի՜, քանի՜ անձեր փորձած են ձգել ալիոլն ու ծխախոտի մոլութիւնը, սակայն ի զուր, չեն յաջողած ազատագրել իրենք զիրենք անոնց մահացու ճիրաններէն: Նոյնն է նաեւ Աստուծոյ դէմ եղած մեղանչումը, մեղքի մուրը և մրուրը: Մեղքը ծաղիկ մըն է որուն խորը կը հանգչի մահուան խայթոցը: Մեղքը թանկագին է, միայն ա՛յն ատեն երբ անկէ կը բխի զղջումի և ապաշխարանքի մարգարիտը:

Զղջումը և իմացական ախտաճանաչումը, նախադուռն է ապաշխարութեան: Ճշմարիտ և իրական ապաշխարութիւնը, ինքնաճանաչումէն յետոյ, այն աննահանջ պայքարն է որ մարդ՝ պարտի մղել հաւատքով ու յոյսով, զոհողութեամբ ու զոհաբերութեամբ մինչեւ որ չարաշահութեամբ ստացածը վերադարձնէ իր տիրոջ: Մեղքեր կան, որոնք առանց հատուցումի (վճարումի) չեն ներուիր, ինչպէս Զակէոսինը:

Բժշկական դեղաբոյսերու արմատները կ՛առողջացնեն մարմնի ցաւերը, իսկ ապաշխարութեան արտասուքներու հոսանքը կը բժշկեն հոգիի մեղքերուն վէրքերը: Սկզբնական եկեղեցին ունէր երեք խորհուրդ՝ Ապաշխարանք, Մկրտութիւն և Ս.Հաղորդութիւն:

Շատ ցաւալի ու գայթակղեցուցիչ է, տեսնել կարգ մը անկեղծ հաւատացեալներ, որոնք կը յայտարարեն ու կը ծանուցանեն իրենց ապաշխարութիւնն ու վերստին ծնած ըլլալը, առանց իրենց ախտավարակ մեղքերէն մաքրուած և ազատագրուած ըլլալու:

Այս "ապաշխարածներ"ը կը նմանին ալիոլի և ծխախոտի մոլի եղողներուն, որոնք կը կարծեն թէ, որովհետեւ անգամ մը ճանչցան և

որոշեցին լքել իրենց մեղանչական սովորութիւնները, արդէն իսկ րոպէապէս ազատագրուած են իրենց մեղքերէն, առանց հատուցանելու իրենցպարտքը: Յովհաննէս Մկրտիչ, մկրտուող ու ապաշխարող մեղաւորներուն կ՛ըսէ.

«Ասկէ ետք գործո՛վ ցոյց տուէք թէ ապաշխարած էք»--Ղուկ. Գ. 8:

Մարդ արարածի "ինքզինքին գալը" արթննալ է, ճանչնալ է իր իսկական վիճակը, տեսնե՛լ է տարբերութիւնը կեղծին, սուտին և իրականին: Մարդկային հոգեկան խոր անդրադարձումը կարելի է կոչել նախադուռը ապաշխարութեան:

Ապաշխարութիւնը, մարդ էակի մը _"ինքզինքին գալն" է:

1. Հոգեկան և մտային՝ ամբողջական էութեան շրջադարձ մըն է դէպի բարին և սրբութիւն:
2. Ոչ թէ կերպարանափոխութիւն, այլ ներքնագոյն էութեան փոխարկումը:

Զակէոս մաքսապետ իր ապաշխարանքը յայտնեց վերադարձնելով իր անիրաւ շահագործումները և իր հարստութեան կէսը բաշխելով աղքատներուն: Զակէոս կրնար ընդունիլ Յիսուսի հրաւէրը առանց դրամական բացառիկ բարեսիրութեան ու պատուել Յիսուսը իշխանական հիւրասիրութեամբ և ինքզինք դասել ապաշխարածներու և "վերստին ծնածներ"ու կարգը, և այնպէս ցոյց տալ, որ ինքն ալ "փրկուած"ներու շարքին կը պատկանի բանի որ հիւրասիրած էր Նազովրեցի Մարգարէն:

Ապաշխարանքը կը կիրարկուի զղջումով, սխալանքը ուղղելով, և վնասը հատուցանելով: Ապաշխարութիւնը հոգեւոր հաշուետուութիւնն է թէ՛ մեր խղճին և թէ՛ Աստուծոյ առջեւ: Հոգիին դարձակէտն է դէպի ազատութիւն և ճշմարիտ Աստուծոյ՝ (սուտ աստուածներէն) ագահութենէ և հեշտամոլութենէ:

«Աստուած երբեմն մեզ կը ցաւցնէ ապաշխարութեան
միջոցաւ փրկութեան առաջնորդելու նպատակով»--
Բ.Կորնթ. Է.10:

Խոստովանութիւն, զղջում և ապաշխարութիւն Քրիստոնէական եկեղեցիին, եկեղեցւոյ եօթը Խորհուրդներէն մէկն է:

Ի՞նչ դրական արժէք պիտի ունենար, եթէ "Անառակ Որդին" ինքզինքին գալէն յետոյ չվերադառնար հօրը տունը: Խոստովանութիւնն ու զղջումը արտայայտուելու են առարկայական և շօշափելի կերպով:

Կարդանք Ս. Ներսէս Շնորհալիի "Հաւատով Խոստովանիմ" աղօթքները, ուր պիտի տեսնենք որ Քրիստոնեայի մը կեանքը մշտակա՛ն ապաշխարութիւն մըն է:

Արթնցած, ինքզինքին եկած մեղաւորին անկիւնադարձը այդ պահուն կը գտնուի նոր մարտահրաւէրներու առջեւ: Ապաշխարութիւնը յաղթանակն է անձնուրացութեան, անձնանուիրումի, խոնարհութեան և սպասաւորութեան:

Ապաշխարած կ՛ըլլանք միայն այն ատեն երբ մեր ագահութիւնը փառամոլութիւնը, վրէժխնդրութիւնը, հեշտամոլութիւնը և նիւթա-

պաշտութիւնը փոխարկուած է սիրոյ, ողորմութեան, համերաշխութեան, ներողամտութեան և Աստուածապատաբանութեան:

Անառակ որդին ինքզինքին գալէն յետոյ «ելաւ եկաւ իր հօրը. և մինչ տակաւին հեռու էր՝ հայրը տեսաւ զայն ու գթաց, ելաւ և վազեց անոր ընդառաջ, վիզին փաթթուեցաւ և համբուրեց զայն»:

Ջղջումի՛ ապաշխարութեամբ հաւատքը, տեսաբանական ըլլալէ կը դադրի ու կը վերածնի զղջացողին մէջ դառնալով իրականին ու ճըշմարիտին կենսագործօն հասկացողութիւնը: Հաւատացեալը ապաշխարանքի վերածնունդով կը վերագտնէ իր աստուածային կերպարը:

«Մեղանչելը, սայթաքիլը, մոլորիլը, պառակտիլը մեր կեանքին մէջ իրողական տարրեր են: Բայց մեր բնատիպ ինքնութեան կը պատկանին վերականգնիլը, վերակազմուիլը, վերամբողջանալը, վերառողջանալը, վերստին հարազատանալը մենք մեզ հետ»--Գարեգին Ա. կաթողիկոս:

Ապաշխարութիւնը մարդուն մէջ աստուածային իր պատկերին վերակենդանացումն է: Քրիստոսի միանալ կը նշանակէ՝ այս հին ինքնութիւնը և հին նկարագիրը իրեն յատուկ բոլոր հետաքրքրութիւններով դադրեցնել, տեղ տալով՝ նո՛ր նկարագրի մը:

Քրիստոսի մարմինն ու Արիւնը ճաշակողներու հոգիներուն մէջ կ՛իջնէ Ինքն աստուածային Ներկայութիւնը զօրացնելու և ներշնչելու ապաշխարողը--Յով. Ջ.55-57: Սուրբ Հաղորդութեամբ հոգիներու միջեւ համազանգուած միութիւն մը կը ստեղծուի: Ապաշխարել կը նշանակէ խզուի՛լ շուկայիկ և աշխարհիկ հաշիւներէ (նիւթապաշտ, ագահ ու հեշտամոլ ունակութիւններէ) ու հաղորդուիլ Տիրոջ Ծնունդին խորհրդով:

Ո՞վ ապաշխարող հոգի ողջագուրուա՞ծ ես Աստուծոյ հետ, համբուրա՞ծ է քեզ Երկնաւոր Հայրդ, թէ միայն զղջում յայտնած ես ու խոզարածութիւն կ՛ընես դեռ:

Քրիստոս, Յարութեան ճանապարհը միացուց Գողգոթայի, այսինքն՝ ցաւի, չարչարանքի և ապաշխարութեան ճամբուն: Դրախտին գոց դրան հակընդդէմ, Քրիստոս բաց Դուռն է կեանքի և առաւե՛լ կեանքի:

Ապաշխարութիւնը բարոյական վերանորոգութիւն է, որ կը սկսի երկրի վրայ ու իր լրումին պիտի հասնի Աստուծոյ Թագաւորութեանը մէջ:

Օգոստոս 13, 1993
Թորոնթօ